

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

IJ ./ riksåklagaren ang. olovlig körning

(Hovrättens för Nedre Norrland dom den 19 december 2013 i mål nr B 1054-13)

Högsta domstolen har förelagt mig att inkomma med svarsskrivelse. Jag vill anföra följande i frågan om prövningstillstånd.

Min inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom och anser att det inte föreligger skäl att meddela prövningstillstånd.

Bakgrund

Åtalet

IJ åtalades för olovlig körning för att den 24 maj 2013 ha fört motorcykel utan att vara berättigad till det.

Tingsrättens dom

IJ medgav att han rullat/sparkat sig fram på motorcykeln. Han bestred ansvar och anförde att han inte framfört körkortspliktigt fordon. Han bestred också gärningen på grund av bristande uppsåt med avseende på om det var ett körkortspliktigt fordon.

Tingsrätten ogillade åtalet. Rättens ordförande och en nämndeman var skiljaktiga och ansåg att IJ skulle dömas för olovlig körning till dagsböter.

Tingsrätten fann att IJ saknat behörighet att framföra motorcykel och att fordonet i och för sig klassificeras som en motorcykel. Tingsrätten fann det inte visat att motorn varit igång när IJ rullade/sparkade sig fram på fordonet.

Tingsrätten anförde vidare följande.

Enligt lagen (1998:1276) om vägtrafikdefinitioner är motorcykel ett motorfordon. Enligt samma lag är ett motorfordon ett motordrivet fordon. Enligt samma lag är ett motordrivet fordon ett fordon som för framdrivande är försett med motor. Eftersom det i målet saknas utredning om huruvida fordonets motor fungerade, är det inte visat att fordonet kunde drivas fram av motorn. Det är därmed inte visat att fordonet var körkortspliktigt.

I den skiljaktiga meningen anfördes följande.

Fordonet som J framförde är klassificerat som motorcykel. Inget har framkommit som skulle tyda på att dess motor inte fungerade. En motorcykel är ett motorfordon för vilket körkort krävs, 2 kap 5 § körkortslagen (1988:488). Det finns inget undantag för fall när dess motor inte är igång. J har framfört det körkortspliktiga fordonet utan att vara berättigad till det. Han måste ha insett att han inte hade rätt att framföra fordonet, men har ändå rullat/sparkat sig fram på detta. Han har därigenom gjort sig skyldig till olovlig körning.

Hovrättens dom

Åklagaren överklagade tingsrättens dom och yrkade att hovrätten skulle döma IJ för olovlig körning till dagsböter.

Hovrätten dömde IJ för olovlig körning till 30 dagsböter.

Hovrätten fann till en början utrett att IJ, som saknade behörighet att föra motorcykel, suttit på en motorcykel som han avsiktligt rullade genom att sparka sig fram samt att motorcykeln kom att framflyttas 15-20 meter utför en nedförsbacke. Hovrätten fann inte visat att motorn var igång.

Med hänvisning till NJA 2011 s. 77 konstaterade hovrätten att det är tillräckligt att ett fordon avsiktligt rullas för att handlandet ska ses som ett förande av fordonet i lagens mening samt att det då inte spelar någon roll om motorn är avslagen. Hovrätten fann att IJ från objektiva utgångspunkter gjort sig skyldig till olovlig körning.

I fråga om uppsåt uppfattade hovrätten IJs inställning som att han inte trodde att han förde motorcykeln på ett sådant sätt att det krävdes körkort när han endast satte den i rörelse utan att starta motorn. Hovrätten anförde vidare följande.

Även om rättsläget får anses vara oklart har hovrätten uppfattat det så att det i huvudsak inte krävs uppsåt i förhållande till hur olika begrepp (rekvisit) i ett straffbud ska uppfattas. Från den huvudregeln har det dock gjorts betydande undantag i både förarbeten till särskild lagstiftning, juridisk litteratur och rättspraxis. Enligt hovrätten bör huvudregeln gälla i de situationer annat inte framgår av någon av dessa rättskällor. Det finns inte något sådant undantag för den aktuella situationen. Enligt hovrättens mening är i detta fall kravet på uppsåt i förhållande till förande av körkortspliktigt fordon uppfyllt även om IJ inte känt till den rättsliga innebörden av begreppet "föra ett fordon".

Hovrätten uppfattade också IJs inställning som en invändning om ansvarsfrihet på grund av straffrättsvillfarelse enligt 24 kap. 9 § brottsbalken.

I denna del anförde hovrätten följande.

Det är långt ifrån självklart för var och en att uttrycket *föra* i trafikbrottslagen omfattar situationen att rulla ett fordon med avslagen motor. Det är därför lätt att förstå IJs uppfattning att han trodde att handlandet var lagligt. Å andra sidan är kriminaliseringen av beteendet inte långsökt, ologisk eller omotiverad eftersom förbudet bygger på att personer som inte har tillräckliga kunskaper för en vis fordonstyp inte heller ska framföra det. Det har i det sammanhanget mindre betydelse om motorn är igång eller inte. Kriminaliseringen kan inte heller anses vara särskilt överraskande för någon som levt i Sverige också endast under en kortare tid. Slutligen kan det inte sägas att straffbestämmelsen är mer otydlig än straffbestämmelser i allmänhet. Med hänsyn till detta och till att IJ inte innan händelsen har gjort några ansträngningar för att ta reda på om handlandet var tillåtet eller inte kan hans invändning inte godtas.

Överklagandet

IJ har överklagat hovrättens dom och yrkat att Högsta domstolen ska ogilla åtalet.

IJ har till grund för sitt överklagande anfört bl.a. följande. IJ har en mycket kort sträcka i lätt nerförslutning rullat en motorcykel i den bestämda tron att han inte gjorde sig skyldig till brott. Han har inte fört motordrivet fordon på sätt som krävs för ansvar för olovlig körning. Om han ska rent objektivt anses ha fört motordrivet fordon täcks hans bristande behörighet inte av uppsåt. I andra hand ska rättsvillfarelse anses utgöra ansvarsbefriande grund. När det gäller IJs uppsåt bör särskilt beaktas att han är ung och oerfaren och att han endast bott i Sverige i drygt tre år samt att frågan om när straffbart förande av "dött" motordrivet fordon ska anses föreligga inte är lätt ens för utbildade jurister att säkert fastslå. IJ har tydligt förklarat att han aldrig skulle ha rullat motorcykeln om han förstått att det var olagligt.

IJ har som skäl för prövningstillstånd anfört att rättsläget är något oklart samt att målet innehåller flera principiellt viktiga frågor, särskilt när det gäller uppsåt och rättsvillfarelse hos unga lagöverträdare.

Prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en prövning i Högsta domstolen kan alltså inte föranleda prövningstillstånd på denna grund (Fitger, Rättegångsbalken, s. 54:26).

IJs inställning till åtalet torde kunna förstås som att han i första hand menar att han inte begått en rättsstridig gärning och i andra hand att han inte förstod att det han gjorde, dvs. förde en motorcykel utan påslagen motor, kräver körkort

eller att han i vart fall inte förstod att det var straffbart att göra på det sättet. Hans invändning kan uppfattas som att han menar att gärningen inte utgör brott, i första hand eftersom det inte är en rättsstridig gärning, i andra hand eftersom han saknade uppsåt, och för det tredje pga. uppenbart ursäktlig straffrättsvillfarelse.

Den som uppsåtligen för ett körkortspliktigt fordon utan att vara berättigad att föra sådant fordon döms, enligt 3 § första stycket lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott, för olovlig körning till böter.

Av 2 § lagen (2001:559) om vägtrafikdefinitioner framgår att med fordon avses bl.a. motordrivna fordon. I samma paragraf anges också att bl.a. motorfordon är ett motordrivet fordon samt att motorfordon delas in i bilar, motorcyklar och mopeder.

För att få köra motorcykel krävs körkort (2 kap. 1 § körkortslagen [1998:488]).

Genom tidigare uttalanden av Högsta domstolen om vad som ska förstås med förande av motordrivet fordon får anses klarlagt att det är tillräckligt att en motorcykel avsiktligt sparkas framåt med fötterna utan påslagen motor för att handlandet ska ses som ett förande av körkortspliktigt fordon i trafikbrottslagens mening (se bl.a. NJA 1935 s. 354, NJA 1936 s. 69, NJA 1940 s. 230, NJA 1944 s. 307, NJA 1947 s. 253, NJA 1958 s. 39, NJA 1978 s. 458 och NJA 2011 s. 77).

Olovlig körning är ett uppsåtligt brott och utgångspunkten är att samtliga objektiva rekvisit i bestämmelsen ska täckas av uppsåt för att ansvar ska kunna utdömas. Vid olovlig körning är ansvar uteslutet om gärningsmannen, exempelvis pga. felaktig uppfattning om körkortsreglernas innehåll, tror sig vara berättigad att föra fordonet (se NJA 1986 s. 392, NJA 1987 B 13, NJA 1993 s. 157 och NJA 2003 s. 105).

Enligt Jareborg m.fl. är det inte möjligt att säga något generellt om i vilka fall villfarelse eller okunnighet om rättsliga termer är relevant för uppsåtsbedömningen samt får frågan avgöras från brottstyp till brottstyp, utifrån en analys av de rekvisit som är aktuella i det enskilda fallet, under beaktande av vad som är rättspolitiskt motiverat med hänsyn till konformitetsprincipens krav och rättstillämpningens effektivitet (Nils Jareborg, Allmän kriminalrätt s. 353, Petter Asp m.fl., Kriminalrättens grunder, andra uppl., s. 350 ff.). Det kan därmed, som hovrätten gör, med fog hävdas att villfarelse eller okunnighet om den rättsliga innebörden av begreppet "föra ett körkortspliktigt fordon" i trafikbrottslagens mening inte bör utesluta uppsåt.

Frågan om när straffrättsvillfarelse inte ska medföra ansvar har nyligen prövats av Högsta domstolen i NJA 2012 s. 564. Enligt Högsta domstolen tar

bestämmelsen i 24 kap. 9 § brottsbalken sikte på ett litet antal bestämda och relativt väl avgränsade typer av fall; situationer där det inte hade varit möjligt att få kännedom om innehållet i gällande regler (p. 15). Enligt bestämmelsen kan "annan orsak" beaktas, om den gör villfarelsen uppenbart ursäktlig. Högsta domstolen slår fast att det då i allt väsentligt måste bli fråga om situationer som ligger nära den typen av fall som lagstiftningen bygger på och under alla förhållanden gälla enbart enskilda fall som är mycket särpräglade (p. 17). I det aktuella fallet led den tilltalade 17-åringen av en allvarlig psykisk störning, men det var, enligt Högsta domstolen, inte fråga om ett så särpräglat individuellt fall att det motiverade en tillämpning av regeln om frihet från ansvar på grund av straffrättsvillfarelse.

Mot denna bakgrund kan jag inte se att uttalanden av Högsta domstolen om frågan om uppsåt när det gäller förande av körkortspliktigt fordon eller frågan om frihet från ansvar pga. straffrättsvillfarelse skulle precisera rättsläget ytterligare när det gäller dessa frågor.

Enligt uppgift från Åklagarmyndighetens Utvecklingscentrum Malmö, som har ett särskilt ansvar för metodutveckling när det gäller bl.a. trafikbrott, aktualiseras, enligt vad utvecklingscentrum erfarit, frågor av nu aktuellt slag sällan hos åklagarna och domstolarna. En prövning av överklagandet skulle därför vara av endast begränsad praktisk betydelse för de domare och åklagare som handlägger mål och ärenden om trafikbrott.

Jag anser inte heller att målet i övrigt innehåller någon fråga av principiellt intresse.

På grund av det ovan anförda anser jag att det inte vore av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar målet.

Det finns inte heller synnerliga skäl att meddela prövningstillstånd.

Sammanfattningsvis avstyrker jag prövningstillstånd.

Bevisuppgift

Jag ber om att få återkomma med bevisuppgift för det fall Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i målet.

Anders Perklev

Hedvig Trost

Kopia till:

Åklagarkammaren i Östersund (AM-85835-13)
Utvecklingscentrum Malmö